

11-02-2008

Hovedaktiviteter for bæredygtig byudvikling i forbindelse med Klimatopmødet 2009

Sagsnr.
2007-97423

Dokumentnr.
2008-83415

Sagsbehandler
Rikke Lethare Nielsen
Anette Egetoft

Københavns byudvikling skal være mere bæredygtig og klimapåvirkningen fra byudviklingen skal reduceres. Nye bykvarterer skal så vidt muligt være CO₂ neutrale. Erfaringerne med et ambitiøst mål som dette er begrænsede. Det stiller nye krav til byudviklingen og dermed også til vidensopbygningen i forvaltningerne, redskabsudviklingen til brug for de konkrete byudviklingsprojekter og endelig krav om, at der iværksættes en række konkrete forsøgsprojekter til at udvinde ny viden og inspiration fra, til formidling lokalt og internationalt.

I forbindelse med Klimatopmødet i december 2009 er der afsat midler til at udføre en række aktiviteter indenfor bæredygtig byudvikling, og realisere dette ml. Nedenfor er en oversigt over hovedaktiviteterne. De tager som hovedregel udgangspunkt i Kommuneplanstrategi 2007. Økonomiforvaltningen, Center for Byudvikling og Teknik- og Miljøforvaltningen, Center for Miljø har i fællesskab udarbejdet oplægget. Dette dokument beskriver aktiviteter, der kan præsenteres op til og under Klimatopmødet.

Oplægget er opbygget på følgende måde:

- Flagskibsprojekter
- Enkeltstående projekter

1. Flagskibsprojekter

Der gennemføres i alt tre flagskibsprojekter:

To projekter, der på hver sin måde kan bidrage til en bæredygtig og CO₂-neutral byudvikling i København i nye byudviklingsområder. Og et projekt, der sætter fokus på bæredygtig og CO₂-neutral udvikling i et eksisterende bykvarter.

Indholdet i projekterne er nærmere beskrevet i dette notat. Indledningsvis er punktvis beskrevet, hvad der gennemføres inden, under og efter klimatopmødet i december 2009:

Inden Klimatopmødet gennemføres

- Udbygning af vidensgrundlag: international workshop om bæredygtig byudvikling i Nordhavn
- Udbygning af vidensgrundlag: udredningsprojekt om mål og indhold for en bæredygtig CO₂ neutral bydel i Amager Fælled Bykvarter

Center for Byudvikling

Rådhuset, 3. sal, 5
1599 København V

Telefon
Rådhuset, 3. sal, 5

Telefax
3366 7003

E-mail
RLN@okf.kk.dk

EAN nummer
5798009800176

www.kk.dk

- Vidensgrundlag hos københavnerne: oplysning til boligejere i Haraldsgadekvarteret eller Sundholmsvej kvarteret om tiltag, der kan gennemføres for at reducere CO₂ udledningen.
- Konkrete forsøgsprojekter: uddeling af midler til fremme af byøkologiske tiltag i byen. (Omfordeling af midler fra Boligpuljen)

På klimatopmødet præsenteres

- Vidensgrundlag og formidling: audiovisuelle fremstillinger af vinderforslag fra arkitektkonkurrencerne om byudviklingen i Nordhavn og Amager Fælled Bykvarter
- Konkrete forsøgsprojekter og formidling: bæredygtig renoveret bygning i Nordhavn. Bygningen anvendes til udstillinger og debatmøder.
- Vidensgrundlag: første generation af Københavns Kommunes værktøj til vurdering af bæredygtighed i byudviklingen i nye byudviklingsområder.
- Formidling: konkrete tiltag, der i løbet af 2009 er gennemført i et eksisterende byområde for at reducere CO₂ udledningen. Der vil blive arrangeret udstillinger og ekskursioner.
- Konkrete forsøgsprojekter og formidling: eksempler på lokale byøkologiske tiltag. Der arrangeres ekskursioner og udarbejdes informationsmateriale om tiltagene.

Efter Klimatopmødet

- Vidensgrundlag: arbejdes der videre med at udvikle anden generation af værktøj til vurdering af bæredygtighed i nye byudviklingsområder.
- Formidling: formidles Københavns Kommunes arbejde med bæredygtig byudvikling både i Danmark og internationalt.

Nordhavn – bæredygtig byudvikling

Mål

Københavns Kommunes overordnede målsætning for byens udvikling er, at København skal være en international rollemodel for bæredygtig byudvikling og i forlængelse heraf, at København markerer sig internationalt som en innovativ nytænkende by. Nordhavn spiller en central rolle i denne udvikling som flagskibsprojekt.

Aktiviteter

- *Workshop om bæredygtighed i byudvikling, før topmødet*
Bæredygtig udvikling er et begreb, der bliver brugt bredt i forskellige sammenhænge. Med henblik på at kvalificere og udvikle begrebet i forhold til Nordhavns specifikke profil skal der afholdes en international workshop i februar/marts 2008. Her inviteres internationale eksperter inden for bæredygtighed for at få input til, hvordan målsætningen om bæredygtighed kan indarbejdes i et konkurrenceprogram for Nordhavn.

Workshoppen skal endvidere give bud på, hvilke parametre de kommende konkurrenceforslag skal vurderes på (for så vidt angår bæredygtighed).

Workshoppen skal udvikles og afholdes i samarbejde med Arealudviklingselskabet.

Der afsættes 1. mio. kr. af driftsmidlerne, som Københavns Kommunes bidrag til afvikling af arrangementet, invitation af eksterne oplægsholdere med videre. Derudover forventes det, at Arealudviklingselskabet ligeledes bidrager til finansieringen.

- *Udvikling af værktøjer, før topmødet*

I kommuneplanstrategi 2007 lægges der op til, at der udvikles et konkret og operationelt miljøvurderingskoncept, der kan bruges til bæredygtighedstjek af de store byudviklingsprojekter.

Der er i dag udviklet værktøjer, der kan anvendes til at vurdere bæredygtighed i eksisterende bydele. For at kunne arbejde med bæredygtighed i forbindelse med byudvikling, er der brug for at disse værktøjer udvikles til at vurdere bæredygtigheden af konkurrenceforslag til nye byudviklingsområder.

Resultaterne fra den internationale workshop (ovenfor) skal bidrage til udvikling af disse værktøjer. I første omgang skal første generation af de nye værktøjer anvendes til at vurdere de konkurrenceforslag, som bliver udarbejdet på baggrund af det konkurrenceprogram, der efterspørger en bæredygtig byudvikling i Nordhavn.

Værktøjet præsenteres under Klimatopmødet i 2009.

Der afsættes 1 mio. kr. af driftsmidlerne til konsulentbistand som Københavns Kommunes bidrag hertil. Derudover forventes det, at Arealudviklingselskabet ligeledes bidrager til finansieringen.

- *Audiovisuel udstilling af vinderprojektet om bæredygtig byudvikling i Nordhavn, under og efter topmødet*

Som en del af Nordhavnsprojektet skal der fremstilles en audiovisuel udstilling af vinderprojektet i arkitektkonkurrencen. Udstillingen skal dels vise, hvordan vinderprojektet ser ud, når det er færdigetableret, men også give et bud på bylivet i Nordhavn i f.eks. år 2015. Det kunne f.eks. være en film, der viser hvordan familien Hansen lever i fremtidens bæredygtige bydel.

En sådan visualisering vil kræve en del idéudvikling, redskabsudvikling og metodeudvikling i forhold til operationalisering af bæredygtig byudvikling.

Udstillingen skal udvikles i samarbejde med Arealudviklingsselskabet.

Udstillingen vil efter Klimatopmødet kunne anvendes til at formidle hvordan Københavns Kommune (og Arealudviklingsselskabet) arbejder med bæredygtig byudvikling og hvordan Nordhavn kommer til at se ud. Formidlingen vil kunne foregå både i Danmark og i udlandet.

Der afsættes 1 mio. kr. (fra midlerne til topmødeindsatsen) som Københavns Kommunes bidrag hertil. Dertil kommer, at de 500.000 kr. der er disponeret i budgettet til en Nordhavnsfest ligeledes anvendes i denne forbindelse. Derudover forventes det, at Arealudviklingsselskabet ligeledes bidrager til finansieringen.

- *Bæredygtig demonstrationsbygning*

Det foreslås desuden, at der afsættes anlægsmidler til en "bæredygtig" istandsættelse af en bygning i Nordhavn til udstillingen. Bygningen skal i givet fald kunne anvendes af offentligheden som led i debataktiviteterne i Nordhavn. Der afsættes 2 mio. kr.

Relation til eksisterende sager

Integreret del af Nordhavnsprojektet, jf. de politiske målsætninger for den kommende byudvikling.

Redskabsudvikling og metodeudvikling er i relation til Kommuneplan 2009.

Efter Topmødet:

Når første generation af værktøjerne er testet på konkurrenceforslagene til byudviklingen i Nordhavn, arbejdes videre med at udvikle værktøjet til bæredygtighedstjek af store byudviklingsprojekter. Anden generation af værktøjerne testes på andre byudviklingsområder. Ud over at videreudvikle værktøjerne, skal der gennemføres en analyse af kommunens planproces mhp. at tilpasse planprocessen til en mere bæredygtig byudvikling

En bæredygtig og CO₂-neutral ny bydel

Mål

I 2015 skal Københavns CO₂ udslip være reduceret med 20 % ift. 2005. For at kunne leve op til dette mål ønsker Københavns Kommune i samarbejde med relevante aktører at iværksætte et demonstrationsprojekt, der kan give et bud på hvordan man kan udvikle Amager Fælled Bykvarter som en bæredygtig og CO₂- neutral by. I følge den vedtagne rækkefølgeplan kan Amager Fælled Bykvarter udbygges i første del af planperioden (2006 – 2011), og planen er derfor at få

konkurrencen om byudviklingen i Amager Fælled Bykvarter afsluttet i 2011. Resultatet af udredningsprojektet visualiseres på udstillinger og formidles under Klimatopmødet samt bruges i det videre arbejde af byudviklingen af Amager Fælled Bykvarteret.

Aktiviteter

I 2008 udarbejdes en ansøgning til Globaliseringspuljen om medfinansiering af et udredningsprojekt om en bæredygtig og CO₂ neutral udvikling af Amager Fælled Bykvarter. Projektet skal belyse både økonomiske og teknologiske muligheder for at udvikle et bæredygtigt og CO₂ neutralt byområde.

Projektet skal give et bud på det æstetiske i at integrere f.eks. solceller i bygningsfacader, udnytte geotermi, udvikle sammenhængende energisystemer, udnytte overskudsvarme fra erhverv i boliger m.m. og på mulighederne for teknologiudvikling.

Foruden afdækningen af miljø- og energimæssige bæredygtige løsninger skal projektet også pege på, hvordan disse løsninger kan bidrage til at skabe social- og økonomisk bæredygtighed.

Projektet gennemføres i samarbejde med Arealudviklingsselskabet, der har tilkendegivet, at de er indstillet på, at resultatet af udredningen indarbejdes i konkurrenceprogrammet for Amager Fælled Bykvarter.

Endvidere anvendes resultatet til videreudvikling af anden generation af værktøjer til bæredygtig byudvikling i København.

Der afsættes 2 mio. kr. i 2008

Bæredygtighed og CO₂ reduktion i eksisterende byggeri

Mål: At gennemføre konkrete tiltag, der fremmer en bæredygtig og CO₂-neutral byudvikling i et eksisterende byområde i København. Undersøgelser viser, at der er et stort potentiale for CO₂-reduktion i eksisterende bygningsmasse.

Aktivitet: Projektet opdeles i to faser. I første fase iværksættes et udredningsprojekt, som skal give konkrete bud på tiltag, der kan sættes i værk i et eksisterende byområde mhp. at skabe bæredygtighed og CO₂ reduktion. TMF afklarer hvilke områder, der skal inddrages i analysen. Foreløbig overvejes Sundholmsvej kvarteret eller Haraldsgade.

I anden fase af projektet implementeres konkrete tiltag. I forbindelse med Klimatopmødet vises de konkrete tiltag frem på ekskursioner.

Når udredningen er gennemført, vil forvaltningerne vende tilbage til udvalgene med en indstilling om udmøntning af anlægsmidler til at gennemføre konkrete tiltag inden Klimatopmødet i 2009, og om der kan søges midler i Globaliseringspuljen til implementering af projekterne.

Udviklingen og implementeringen af forslagene skal ske i dialog med borgerne i områderne.

Evaluering af de gennemførte tiltag skal give erfaringer, der kan anvendes til en fortsat bæredygtig byudvikling i eksisterende byområder.

Mulighederne for at samarbejde med SBS-rådgivning om formidling af CO₂ reduktion i eksisterende byggeri undersøges.

Økonomi: Af anlægsmidlerne afsættes 1 mio. kr. til analysen i 2008, og 5 mio. kr. til implementering af konkrete tiltag i 2009.

Relation til eksisterende sager: Områdefornyelser

2. Enkeltprojekter

- **Byøkologisk Fond**

Mål: At fremme byøkologiske tiltag i København og sikre midler til bl.a. grønne tage, solpaneler mv.

Aktivitet: Der udarbejdes et sæt retningslinier for uddeling af midler til fremme af byøkologiske tiltag i byen, f.eks. støtte til grønne tage, solceller/paneler f.eks. via Solar City eller en byøkologisk indsats i Billig bolig projektet. Midlerne uddeles til projekter, der kan gennemføres i 2008 og 2009. Før og under Klimatopmødet fremvises eksempler på gennemførte byøkologiske tiltag, der arrangeres ekskursioner og udarbejdes informationsmateriale om tiltagene.

Relation til eksisterende sager: Kommuneplan 2009, Agenda 21-planen og områdefornyelse.

Økonomi: Midlerne til den byøkologiske fond er disponeret og vedtaget med budget 08.

- **Projekter til bæredygtig trafik**

Mål: At påvirke transportvaner i bæredygtig retning dels for at reducere miljøpåvirkning og dels for at få mindre trængsel og skabe bedre byområder samt fremme yderligere byøkologiske tiltag.

Aktivitet: Det foreslås, at der reserveres 2 mio. kr. til yderligere klimainitiativer til projekter om bæredygtig trafik i byudviklingen,

byøkologi mv. Forvaltningerne vil senere fremlægge en indstilling om udmøntning af disse midler.

- **Pulje til senere disponering**

Der afsættes 6,5 mio. kr. til senere disponering af projekter og formidling af bæredygtig byudvikling op til og under Klimatopmødet, Der etableres et samarbejde med Malmø og evt. Lund om projekter og formidlingsinitiativer. Forvaltningerne vil senere fremlægge en indstilling om udmøntning af disse midler.

- **Årsværk**

For at gennemføre de foreslåede projekter afsættes midler til tre årsværk i 2008 og 2009. Årsværkene fordeles med 2 årsværk i Økonomiforvaltningen og 1 årsværk i Teknik- og Miljøforvaltningen.

Fordeling af midlerne

Projekt	Drift 2008 TMF	Drift 2008 ØKF	Anlæg 2008 TMF	Anlæg 2008 ØKF	Drift 2009 TMF	Drift 2009 ØKF	Anlæg 2009 TMF	Anlæg 2009 ØKF
Nordhavn (workshop og bygning)		1 mio. kr.		1 mio. kr.				1 mio. kr.
Bæredygtighe dsværktøj		1 mio. kr.						
Audiovisuel fremstilling								1 mio. kr.
Globaliserings -pulje			2 mio. kr.					
Eksisterende bydele			1 mio. kr.				5 mio. kr.	
Årsværk	350.000 mio. kr.	650.000 mio. kr.			0,5mio. kr.	1 mio.		
I alt	350.000 mio. kr.	2.650.000 mio. kr.	3 mio. kr.	1 mio. kr.	0,5 mio. kr.	1 mio. kr.	5 mio. kr.	2 mio. kr.